

เป็นเวลานานกว่าครึ่งศตวรรษแล้วที่รัฐประชาชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้รวมตัวกันจัดตั้งองค์การความร่วมมือระหว่างกัน อันเป็นจุดเริ่มต้นของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน ซึ่งความร่วมมือนี้กำลังได้รับการพัฒนาไปสู่ความเป็นประชาคมเดียวกันอย่างสมบูรณ์ทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ในปี 2558

สิ่งสำคัญที่ได้กลายเป็นประวัติศาสตร์สำหรับคนรุ่นใหม่ และถูกมองข้ามไปนานแล้ว คือ การยอนอดีตพินิจความเป็นมาของอาเซียน ซึ่งมีจุดเริ่มต้นความเป็นมาจากการลงนามในเอกสารสำคัญที่เรียกว่า ปฏิญญากรุงเทพ (Bangkok Declaration) ที่กรุงเทพมหานคร เมื่อ 8 สิงหาคม 2510 มีชาติต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมลงนามจัดตั้งสมาคมอาเซียน ประกอบด้วย อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์และไทย ต่อมาภายหลังเราถือกันว่าข้อตกลงปฏิญญากรุงเทพ ถือเป็นปฏิญญาอาเซียน (ASEAN Declaration) หรือข้อตกลงในการก่อกำเนิดอาเซียนอย่างเป็นทางการ

สาระหลักและวัตถุประสงค์สำคัญ คือ ความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และร่วมมือกันในทุกๆ ด้าน เพื่อรวมฝ่าฟันภัยคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์ ที่กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วในภูมิภาคแห่งนี้

ซึ่งขณะนั้น สงครามอินโดจีน (เวียดนาม ลาว กัมพูชา) กำลังดำเนินไปอย่างเข้มข้นและขบวนการคอมมิวนิสต์แทรกซึมรุกคืบอยู่ในทุกประเทศทั่วทั้งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีกทั้งมีแนวโน้มว่าคอมมิวนิสต์จะเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะในสงครามแห่งความแตกตางทางอุดมการณ์นี้

ปฏิเสธไม่ได้เลยว่า การถือกำเนิดของอาเซียนตามปฏิญญากรุงเทพ เป็นผลพวงหรือผลิตผลของสงครามเย็น ตามนโยบายสกัดกั้นของสหรัฐอเมริกาที่ต้องการเฝ้าระวังและจับตามองฝ่ายคอมมิวนิสต์อย่างใกล้ชิด นำมาสู่การผลักดันให้เกิดกลุ่มความร่วมมือระหว่างประเทศต่างๆ ขึ้นหลายกลุ่มเกือบทุกภูมิภาคของโลกตลอดช่วงทศวรรษที่ 60 ถึง 80 ถือเป็นการตอบโต้ฝ่ายคอมมิวนิสต์อย่างเป็นทางการและเป็นรูปธรรมและยังเป็นการสร้างความเข้มแข็งภายในให้แก่ประเทศต่างๆ อีกด้วย

การให้สัตยาบันลงนามในเอกสารประวัติศาสตร์ปฏิญญากรุงเทพ นี้ ได้บ่งบอกถึงภาวะการณ์และความคาดหวังของชาติต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่อยู่ภายใต้กระแสการบีบคั้นของสงครามเย็นอันตึงเครียด โดยปฏิญญากรุงเทพ

ได้ระบุสาระที่น่าสนใจไว้ คือ สันติภาพ สะท้อนภาวะสงครามที่เกิดขึ้นทั่วทั้งภูมิภาคในขณะนั้น ทั้งสงครามในอินโดจีนที่ขบวนการคอมมิวนิสต์กำลังรุกไล่บรรดาอิทธิพลของชาติตะวันตกและปรับเปลี่ยนประเทศไทย ไปสู่แนวทางสังคมนิยม

ขณะที่ประเทศไทยกำลังปราบปรามขบวนการคอมมิวนิสต์ (พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย) เช่นเดียวกับที่รัฐบาลมาเลเซียทำสงครามยึดเยื้อกับโจรจีนมลายาที่ฝึกฝึลัทธิคอมมิวนิสต์ ส่วนอินโดนีเซีย ประธานาธิบดีซูฮาร์โต ได้ไซกองทัพเขาปราบปรามผู้ฝักใฝ่ขบวนการคอมมิวนิสต์อย่างหนักหน่วง สถานการณ์สงครามที่เกิดขึ้นนี้จึงเป็นที่มาของการแสวงหาสันติภาพในภูมิภาค

ความก้าวหน้า เป็นหลักการที่กำหนดไว้ ซึ่งสะท้อนภาวะความถดถอยและหยุดนิ่งของบรรดาชาติต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นับตั้งแต่ได้รับเอกราชเป็นต้นมา โดยทุกประเทศยังคงไม่ได้รับการพัฒนา แม้ว่าเกือบทุกชาติจะได้รับมรดกการวางรากฐานความเจริญจากยุคอาณานิคม แต่ทันทีที่ได้รับเอกราชและเริ่มต้นการสร้างชาติใหม่ ปัญหาความวุ่นวายทางการเมือง ความล้าหลังในระบบเศรษฐกิจ และวิถีชีวิตวัฒนธรรมแบบสังคมนิยมที่ประเพณีดั้งเดิม อีกทั้งภัยคุกคามจากลัทธิอุดมการณ์การเมืองที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ภูมิภาคแห่งนี้ถดถอยและหยุดนิ่งในการพัฒนาการศึกษา การพัฒนาคนและระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานอย่างที่ควรจะเป็น

ความมั่งคั่ง สะท้อนภาวะความยากจน และคุณภาพชีวิตของผู้คนที่ตกต่ำแร้นแค้น ของวางทางสังคมและรายได้ที่แตกต่างกันอย่างมากรวยและคนจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาชาวนาชาวไร่และผู้ใช้แรงงานในทุกสังคมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ชีวิตความเป็นอยู่ไปอย่างลำบากแตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากบรรดานักการเมือง พ่อค้า ทหาร ข้าราชการและชนชั้นนำอื่นๆ ในสังคม ความยากจนของบรรดาชาวไร่ชาวนาและผู้ใช้แรงงานนี้เข้ามาสู่การหันเหไปสู่การเข้าร่วมกับขบวนการสังคมนิยมอย่างหลีกเลี่ยงมิได้

ความเจริญรุ่งเรืองอันยั่งยืน เป็นเป้าหมายสูงสุดที่ปณิญากรุงเทพฯ ได้กำหนดเอาไว้และยังคงเป็นพันธกรณีที่สมาชิกประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียนยังคงต้องยึดถือ ตัดลอดไป แม้ว่าปัจจุบันบริบทแวดล้อมจะเปลี่ยนแปลงไปจากสถานการณ์ในอดีตแล้ว แต่การสร้างเสริมความเจริญรุ่งเรืองอย่างยั่งยืนยังคงเป็นหลักการสำคัญที่พิสูจน์ให้เห็นอย่างประจักษ์แล้วว่าสามารถแก้ไขและบรรเทาปัญหาต่างๆ ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

ปัจจุบันแม้ว่าสงครามเย็นและความบาดหมางเป็นอริต่อกันได้สิ้นสุดไปแล้ว ศัตรูได้กลายเป็นญาติสนิทมิตรสหายที่แนบแน่น และเพื่อนบ้านที่ไม่ได้เขาร่วมก็ก้าวเข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ ดังที่อาเซียนในการตอนรับบรูไน (1984) เวียดนาม (1995) ลาว (1997) พม่า (1997) และกัมพูชา (1999) เขารวมเป็นสมาชิก รวมถึงการที่อาเซียนมีสัมพันธ์ไมตรีอย่างแนบแน่นจริงใจต่อพม่าใหญ่ อย่างสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งเคยให้การสนับสนุนขบวนการคอมมิวนิสต์ในอดีต ทำให้ความบาดหมางขัดแย้งที่เคยมีมาต่อกันได้แปรเปลี่ยนเป็นมิตรภาพและความมั่งคั่ง มั่นคง ร่วมกันของชาติสมาชิกอาเซียน

สงครามเย็นจึงกลายเป็นเพียงหน้าหนึ่งในประวัติศาสตร์ความทรงจำของชาวอาเซียน ที่ควรถูกจดจำในฐานะบทเรียนประวัติศาสตร์ที่เริ่มต้นจากความขัดแย้งก่อนจะเป็นที่มาของการรวมตัวกันอย่างเป็นทางการ ทามกลางความหลากหลาย

ปี 2558 อาเซียนรวมตัวเป็นประชาคมเดียวกันอย่างสมบูรณ์แบบโดยมีกฎบัตรอาเซียนเป็นธรรมนูญหลักร่วมกันนี้ สาระสำคัญของปฏิญญากรุงเทพฯ ได้รับการสืบทอดเจตนารมณ์และมีอิทธิพลโดยตรงต่อการกำหนดกฎบัตรดังกล่าว แต่ทั้งนี้ได้มีการปรับเปลี่ยนตามบริบทสถานการณ์ปัจจุบันของภูมิภาคและของโลกภัยคุกคามใหม่ที่อาเซียนต้องรวม ฝ่าฟันไปด้วยกันประกอบด้วย

ปัญหาความยากจนและคุณภาพชีวิตของผู้คนในเกือบทุกชาติสมาชิกอาเซียนที่ยังต่ำกว่ามาตรฐาน

ดังจะเห็นได้จากบรรดาผู้ยากไร้และขอทานชาวกัมพูชา ลาว พม่า เวียดนามและไทยที่ยังคงมีอยู่เป็นจำนวนมาก สะท้อนให้เห็นว่าอาเซียนยังไม่มี ความมั่งคั่งอย่างแท้จริง

ปัญหาาระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่ยังคงกระจุกตัวเฉพาะในเขตเมืองและชุมชนใหญ่ แต่ในเขตชนบททองถิ่นของทุกชาติในอาเซียน (ยกเว้นสิงคโปร์และบรูไน) ยังคงขาดแคลนสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่จำเป็น อาทิเช่น ระบบไฟฟ้า ประปา การคมนาคม ระบบสื่อสารและเทคโนโลยี หรือหากมีอยู่ก็ขาดการบำรุงจนอยู่ในสภาพทรุดโทรมใช้งานไม่ได้ อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คุณภาพชีวิตของผู้คนตกต่ำลง จึงทำให้อาเซียนไม่สามารถบรรลุถึงหลักการความก้าวหน้าที่กำหนดไว้ได้

ปัญหาภัยคุกคามจากการก่อการร้ายในประเทศไทย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย ปัญหาการเมืองที่นำมาสู่ความแตกแยกของผู้คนในประเทศไทย กัมพูชา พม่า มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และปัญหาชนกลุ่มน้อยที่ต่อต้านรัฐบาลในพม่านำมาสู่ความไม่สงบและสงคราม จึงทำให้อาเซียนยังคงแสวงหาสันติภาพต่อไปเหมือนเช่นในอดีต และสุดท้ายคือปัญหาการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจและมุ่งปรับเปลี่ยนสู่การเป็นสังคมวัตุนิยมอย่างก้าวกระโดด ได้ส่งผลให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันอย่างกว้างขวางในเวียดนาม ไทย กัมพูชา พม่า อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์

รวมไปถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมในทุกเมืองใหญ่ของอาเซียน และความตกต่ำทางศีลธรรมของผู้คนที่เห็นได้จากสถิติอาชญากรรมเพิ่มขึ้นอย่างมากในเกือบทุกชาติสมาชิกอาเซียน จึงทำให้หลักการความเจริญรุ่งเรืองอันยั่งยืน ยังคงเป็นเป้าหมายสำคัญที่อาเซียนได้กำหนดไว้และจำเป็นต้องวางแผนร่วมกัน เพื่อกำหนดอนาคตอันยั่งยืนอย่างแท้จริงของชาวอาเซียน

จะเห็นได้ว่าหลักการในปฏิญญากรุงเทพฯ ที่เคยมุ่งหวังไว้แก่ปัญหาภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ในอดีต ยังคงนำมาปรับใช้ได้กับบริบทในยุคปัจจุบันของอาเซียนที่เผชิญกับภัยคุกคามใหม่ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ปฏิญญากรุงเทพฯ จึงเป็นมรดกประวัติศาสตร์ความทรงจำของชาวอาเซียนที่ยังคงไว้ด้วยหลักการที่ไม่ล้าสมัยแม้เมื่ออาเซียนรวมเป็นประชาคมเดียวกันในปี 2015 แลวกก็ตาม

"ข้อตกลงปฏิญญากรุงเทพฯ ถือเป็น \"ปฏิญญาอาเซียน\" หรือข้อตกลงในการก่อกำเนิดอาเซียนอย่างเป็นทางการ"

ข้อมูล สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์